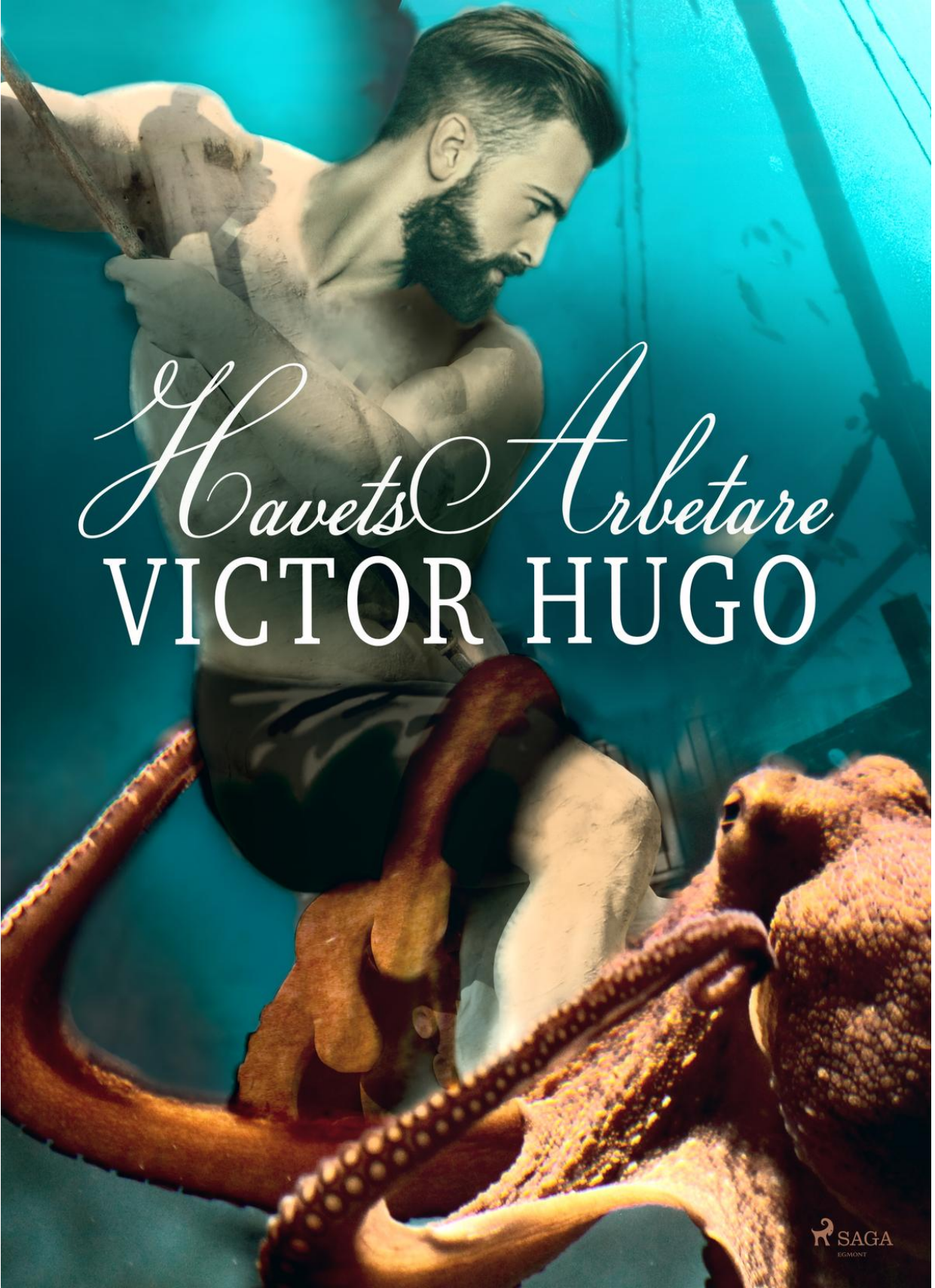

A man with a beard and a dark cap is climbing a rope. A large, reddish-brown octopus tentacle is wrapped around his leg. The background is a bright blue, possibly underwater or a stage set. The text is overlaid on the image.

Il Cavets Arbetare
VICTOR HUGO

Havets Arbetare
VICTOR HUGO

SAGA
EGMONT

Victor Hugo

Havets arbetare

Saga

Havetsarbetare

är översatt från spanska av Tom Wilson efter

Les Travailleurs de la mer

Omslagsfoto: Shutterstock

Copyright © 2019 SAGA Egmont, an imprint of Lindhardt og Ringhof
A/S Copenhagen

All rights reserved

ISBN: 9788711571590

1. E-boksutgåva, 2019

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt med författaren.

Lindhardtogringhof.dk

Saga är ett förlag i Lindhardt og Ringhof, ett förlag inom Egmont-koncernen

Jag tillägnan denna bok åt den gästvänliga och fria klippan, åt denna vrå av det gamla normandiska landet, där havets ädla lilla folk lever, åt ön Guernesey, den stränga och den milda, min nuvarande fristad och sannolikt en gång min grav.

V. H.

Första delen

Sieur Clubin

Första boken

Hur ett dåligt rykte smides ihop.

1.

Ett ord skrivet på ett vitt blad

Juldagen 182* var en märkvärdig dag på Guernesey. Det snöade den dagen. På öarna i La Manche är en vinter då det fryser en sällsynthet och ett snöfall en stor tilldragelse.

Denna juldag var vägen, som går utefter havsstranden från Saint Pierre Port till Le Valle, alldeles vit av snö. Det hade snöat från midnatt till dagningen. Strax efter soluppgången, klockan inemot nio, var vägen så gott som öde, emedan tiden ännu icke var inne för anglikanerna att bege sig till kyrkan S:t Sampson, eller för metodisterna att gå till Eldadkapellet. På hela det stycke av vägen, som skiljer det första vaktornet från det andra, fanns det endast tre vandrare: ett barn, en karl och en kvinna. Dessa tre vandrare, som gingo på något avstånd från varandra, hade tydligen ingenting att skaffa med varandra. Barnet, som tycktes vara omkring åtta år, hade stannat för att med förundrade blickar betrakta snön. Karlen kom en hundra steg efter kvinnan. Liksom hon, gick även han åt S:t Sampson-hållet till. Karlen, ännu helt ung, såg ut som en arbetare eller en sjöman. Han hade på sig en vardagskostym, en kavaj av grovt, brunt kläde och nedtjärade byxor, som tycktes antyda, att han, trots helgdagen, icke ämnade sig i någon kyrka. Hans tjocka, med stora stift beslagna skor av grovt läder, lämnade efter sig i snön ett avtryck mera liknande ett fängselås än en människofot, Kvinnan däremot hade tydligen redan gjort sin kyrktoalett. Hon bar en vid, stoppad kappa av svart

storprickigt siden och under den en mycket kokett klänning av irländskt poplin, med omväxlande vita och skära remsor, och hade hon icke haft röda strumpor, kunde man mycket väl tagit henne för en parisiska. Hon gick vägen framåt med lätta och spänstiga steg, och på denna obesvärade, dansande gång, som ännu icke gjort bekantskap med livets bördor, kände man igen den unga flickan. Hon hade denna flyktiga grace i hållning och sätt att föra sig, som utmärker den finaste av alla övergångar, övergången från barn till ungmö, skymningens sammansmältande med gryningen, en kvinnas början i ett barns slut. Karlen lade icke märke till henne.

Då hon kom till en dunge av järnekar vid hörnet av trädgårdsmuren till ett ställe, som kallas Les Basses Maisons, vände hon sig plötsligt om, och denna rörelse hade till följd, att karlen betraktade henne. Hon stannade, tycktes å sin sida betrakta honom ett ögonblick, lutade sig ned, och mannen trodde sig se, att hon med fingret skrev något i snön. Hon rätade upp sig igen, fortsatte sin promenad, ökade stegen, vände sig om ännu en gång, denna gång skrattande, och försvann till vänster om vägen, på en av häckar omgiven gångstig, som leder till slottet Lierre. Då hon andra gången vände sig om, kände mannen igen Déruchette, en förtjusande flicka i bygden.

Han kände ingen frestelse att skynda på sina steg och befann sig några ögonblick därefter vid ekdungen. Han tänkte icke längre på den försvunna flickan, och det är troligt, att om i detta ögonblick en tumlare gjort ett språng ute i havet eller en rödhakesångare flugit upp ur buskarna, skulle mannen i fråga gått sin väg fram med blicken fäst på rödhakesångaren eller tumlaren. Händelsen gjorde att han hade ögonen sänkta mot marken, hans blick föll maskinmässigt på stället, där den unga flickan stannat.

Spåren av två små fötter voro där intryckta, och bredvid läste han följande ord, som hon ritat i snön: Gilliatt.

Detta ord var hans namn.

Han hette Gilliatt.

Han stod en lång stund orörlig, betraktade detta namn, dessa små fötter, denna snö, därpå fortsatte han tankfullt sin väg.

2.

Le Bû de la Rue

Gilliatt bodde i S:t Sampsons församling. Han var icke omtyckt där, och det hade nog sina skäl.

Först och främst »stod det icke rätt till» i huset, där han bodde. Det händer någon gång på Jersey eller Guernesey, att man i en undangömd vrå på landet, ja till och med i staden på en folkrik gata, träffar på ett hus med barrikaderad ingång; ett ogenomträngligt snår av kristtorn stänger passagen; ohyvlade brädlappar äro spikade för fönstren i bottenvåningen; fönstren i de övre våningarna äro på en gång stängda och öppna: alla bågarna äro tillriglade, men alla rutorna äro utslagna. Om det finns en gård till huset, växer ogräset där frodigt, medan krönet av muren på flera ställen rasat; om det finns en trädgård, är den igenvuxen av brännässlor, törnsnår och odört, och man kan där träffa på sällsynta insekter. Skorstenarna äro rämnade och taket hotar att störta in. Vad man kan se av rummens inre är i det mest förfallna skick: trävirket uppruttet, stenhällarna överdragna med mögel. Tapeterna ha lossnat och hänga i trasor kring väggarna. Man kan där studera de gamla moderna på tapetmönster: det första kejsardömets gripar, direktoriets halvmånformiga draperier, Ludvig XVI :s balustrar och halvpelare. Ofantliga spindelvävar, fulla med flugor, vittna om den djupa ro, vari spindlarna blivit lämnade. Stundom ser man på en hylla en sönderslagen kruka. Detta är ett hus, där det »icke står rätt till». Djävulen hälsar på där om nätterna.

Ett hus kan lika väl som en människa bli ett kadaver. Det behövs bara att en vidskepelse dödar det. Då är det förfärligt. Dessa döda hus äro alls icke sällsynta på öarna i La Manche.

Lantbefolkningen och kustborna äro icke riktigt lugna i fråga om djävulen. Befolkningen på den engelska arkipeln i La Manche och den motsvarande franska kusten ha om honom mycket bestämda åsikter. Djävulen har sina sändebud över hela jorden. Det är alldeles säkert att Baal Peor är helvetets ambassadör i Frankrike, Hutgin i Spanien, Belial i Turkiet, Thamuz i Spanien, Martinet i Schweiz och Mammon i England. Satan är en kejsare som en annan: Satan Cæsar. Hans hov är inrättat på en mycket lysande fot. Dagon är överstemunskänk, Succor Benoth är chef för enuckerna, Asmodeus spelbankör, Kobal direktör för teatrarna, Verdelet överceremonimästare och Nybbas hovnarr. Den lärde Wierus, en i strygologien och demonografien djupt bevandrad vetenskapsman, kallar Nybbas »den store parodisten».

De normandiska fiskarne i La Manche ha, när de äro ute till sjöss, en mängd försiktighetsmått att iakttaga för att akta sig för de spratt djävulen söker spela dem. Man har länge trott, att den helige Maclou bebodde den stora fyrkantiga Ortach-klippan, som ligger ute i öppna sjön mellan Aurigny och Casquetterna, och i forna dar påstodo många gamla sjömän sig ha sett honom sitta där och läsa i en bok. Också brukade de sjömän, som foro förbi där, när de kommo mitt för klippan, göra många knäfall, ända till den dag då fabeln avslöjades och lämnade rum för sanningen. Man har upptäckt och vet nu mycket väl, att den, som bebor Ortach-klippan, icke är ett helgon, utan en djävul. Denna djävul, vid namn Jochmus, hade haft den elakheten att under flera sekler ge sig ut för den helige Maclou. För övrigt råkar kyrkan själv emellanåt ut för

dylika misstag. Djävlarerna Raguhel, Oribel och Tobiel voro helgon ända till år 745, då påven Zacharias kom underfund med deras rätta natur och körde bort dem ur helgonkretsen. För att kunna göra dylika rensningar, som helt visst äro mycket nyttiga, måste man vara mycket nära bekant med djävlarerna.

Gamla personer berätta, att den katolska delen av befolkningen på de normandiska öarna fordom, mycket mot sin egen vilja, ännu mera stått i förbindelse med djävulen, än vad den hugenottiska befolkningen gjorde. Orsaken känna vi ej. Visst är emellertid, att denna minoritet förr kände sig högst besvärad av djävulens efterhängsenhet. Han hade fattat ett synnerligt tycke för katolikerna och besökte dem ofta, varav man skulle kunna tro, att djävulen snarare är katolik än protestant. En av de olidligaste förtroligheter han tillät sig var att göra nattliga visiter i katolikernas sängkammare, i det ögonblick då mannen somnat in djupt, men hustrun endast till hälften. Härav många ledsamma misstag. Patouillet trodde, att Voltaire var född på det sättet. Det är alls icke osannolikt. Saken är för övrigt väl bekant och beskriven i de besvärjelseformulär, som ha till överskrift: *De erroribus nocturnis et de semine diabolorum*. I synnerhet skall han ha grasserat i Saint-Hélier i slutet av sjuttonhundratalet, sannolikt som straff för revolutionens synder. Följderna av revolutionära excesser äro oberäkneliga. Vare därmed hur som helst, säkert är, att denna möjlighet att mitt i natten, när man icke kan se tydligt och ligger i sin goda ro, bli överraskad av den lede, vållade många ortodoxa hustrur mycken förlägenhet och oro. Utsikten att skänka livet åt en Voltaire är icke vidare behaglig. Orolig däröver bad en av dem en dag sin biktfar om ett råd, hur hon skulle kunna upptäcka detta quiproquo. Biktfadern svarade: »För att förvissa er om, huruvida ni har att göra med djävulen eller er man, så

känn på hans panna; träffar ni då på horn, så kan ni vara säker på ...» — »På vad?» frågade hustrun.

Huset, som Gilliatt bebodde, hade varit »förhäxat», men var det icke längre. Detta gjorde det endast så mycket mera misstänkt. Var och en vet mycket väl, att då en trollkarl slår sig ned i ett hus, där det spökar, anser djävulen huset tillräckligt bebott och visar trollkarlen den artigheten att icke mera komma dit, såvida man icke skickar bud på honom, alldeles som doktorn.

Detta hus kallades Le Bû de la Rue. Det låg på yttersta spetsen av en landtunga eller snarare av en klippudde, som bildade en liten avskild ankarplats i viken Houmet Paradis. Vattnet i den lilla hamnen är ganska djupt. Huset låg alldeles ensamt på udden, nästan utanför ön, och hade endast så mycket jord som behövdes för en liten trädgård. Vid högflod blev denna trädgård emellanåt översvämmad. Emellan S:t Sampsons hamn och Houmet Paradisviken höjer sig den stora bergkulle, vars topp krönes av de murgrönsomslingrade torn, som kallas slottet Le Valle eller Ärkeängeln, så att man från S:t Sampson icke kunde se Le Bû de la Rue.

Ingenting är på Guernesey mindre sällsynt än en trollkarl. De utöva sitt yrke i vissa distrikt av ön, och det mittför näsan på nittonde århundradet. Det är verkligen högst brottsliga konster de ha för sig. De koka guld, de plocka örter vid midnattstid, de förtrolla folks boskap med sin onda blick. Man rådfrågar dem vid sjukdomar, de låta bära till sig i buteljer »de sjukas vatten», och man hör dem säga halvhögt för sig själva: »det här vattnet ser mycket ledsamt ut». En av dem upptäckte en gång för icke så länge sedan i en sjuk persons vatten sju djävlar. De äro fruktade och fruktansvärda. En av dem förhäxade nyligen en bagare och »likaså hans bakugn». En annan har den utstuderade nedrigheten att på det omsorgsfullaste försegla

brevkuvertet, »vari ingenting finnes». En annan går ända därefter i elakhet, att han hemma hos sig har på en hylla tre buteljer med etiketter, på vilka endast står bokstaven B. Dessa oerhörda fakta äro fullt bevisade. Några bland trollkarlarna äro nog förbindliga att mot ett par guinéer ta på sig edra sjukdomar. Då vältra de sig i sin säng och uppgiva därvid de ömkligaste rop. Medan de ligga där och vrida sig i sina plågor, säger ni: »Seså, nu har jag ingenting mera kvar». Andra kureras er från alla möjliga åkommor genom att binda en näsduk kring livet på er — ett medel så enkelt, att man måste förvåna sig över att ingen förut kommit att tänka på det. På sjuttonhundratalet satte den kungliga domstolen på ön dem på en hög av risknippor, tuttade på och brände dem levande. I våra dagar nöjer man sig med att döma dem till åtta veckors fängelse, fyra veckor på vatten och bröd eller fyra veckor ensamfängelse. Amant alterna catenæ.

Sista gången man brände trollkarlar på Guernesey var år 1747. Staden hade för detta ändamål upplåtit en av sina öppna platser, Hamntorget. Detta torg har från 1565 till 1700 sett elva trollkarlar brännas. I allmänhet bekände dessa brottslingar, sedan man hjälpt dem på väg med en smula tortyr. Hamntorget har även gjort samhället och religionen andra tjänster, man har där bränt kättare. Under Maria Tudor brände man där bland andra hugenotter en mor och hennes två döttrar. Modern hette Perrotine Massy. En av döttrarna var i välsignat tillstånd och förlöstes i själva brasan på bålet. Krönikan säger: »Hennes mage sprack.» Från denna mage kom ett levande gossebarn; den nyfödde rullade utom bålet, en man vid namn House tog upp honom, men fogden, Hélier Gosselin, som var en god katolik, lät kasta barnet tillbaka i elden.

3.

För din hustrus räkning, när du gifter dig

Låtom oss återvända till Gilliatt.

Man berättade i trakten, att en kvinna, som hade med sig ett litet barn, mot slutet av revolutionen kommit till Guernesey och där bosatt sig. Hon var engelska, såvida hon icke var fransyska. Hon hade ett namn, obekant vilket, som det guernesseyska uttalet och allmogens rättskrivning gjorde till Gilliatt. Hon levde ensam med detta barn, som enligt somligas påstående var hennes brorson, enligt andra hennes son eller sonson, medan ännu andra försäkrade, att gossen alls icke var släkt med henne. Hon hade litet pengar, tillräckligt för deras tarvliga uppehälle. Hon köpte en liten ängsmark vid La Sergentée och en kålgård vid La Roque Crespel, nära Rocquaine. Huset vid Bû de la Rue stod vid denna tid i elakt rykte, och det hade ingen bott där på över trettio år. Också var det nära att falla i ruiner. I trädgården, som alltför ofta fick mottaga besök av havet, kunde ingenting växa. Förutom det nattliga bullret och det oförklarliga ljusskenet hade detta hus den hemska egenheten, att om man på aftonen lade på spiskransen ett ullgarnsnystan med några strumpstickor och där bredvid ställde en skål, full med soppa, så fann man på morgonen soppan uppäten, skålen tom och ett par stickade vantar. Man bjöd ut detta ruckel och gästen, som huserade där, för några pund sterling. Den ovannämnda kvinnan köpte det, tydligen därtill förledd av djävulen — eller det goda priset.

Hon icke blott köpte det, hon bosatte sig även där med sitt barn, och från den stunden blev det lugnt och stilla i huset. — »Det där huset har fått vad det vill», sade folket i trakten. Spökerierna upphörde. Man hörde icke längre några skrik där i daggroningen, såg icke längre något annat ljus än det talgljus, som på aftonen tändes av den goda kvinnan. En trollpackas talgdank kan vara lika god som djävulens bloss. Denna förklaring tillfredsställde den stora hopen.

Kvinnan förstod att draga nytta av sina små jordlappar. Hon hade en bra ko, som gav ett präktigt gult smör, hon skördade ur sin trädgård vita musettäpplen, sockertoppskål och potatis av det slag, som kallas Golden drops. Hon sålde, hon som en annan, »palsternackor kappvis, bönor kannvis och lök för så och så mycket hundralet». — Hon gick icke själv till torget utan lät genom Guilbert Falliot sälja sina varor till handlandena i S:t Sampson.

Huset hade blivit obetydligt reparerat, men tillräckligt för att kunna bebos. Det regnade icke in i rummen annat än vid mycket häftiga oväder. Byggnaden bestod av en botten- och en vindsvåning. Bottenvåningen innehöll tre rum, av vilka två begagnades till sovrum och det tredje till matsal. Till vindsvåningen kom man upp på en stege. Kvinnan lagade maten och lärde gossen läsa. Hon gick aldrig i kyrkan, vilket gjorde att man, efter moget övervägande av alla omständigheter, förklarade henne vara fransyska. Att icke besöka någon kyrka, det är en högst betänkelig sak.

Med ett ord, det var folk som det icke var gott att bli riktigt klok på.

Att hon var fransyska, är ganska sannolikt. Vulkanerna slunga ut stenar, revolutionerna människor. Hela familjer bli på detta sätt kastade långt bort, människoöden komma på villospår, grupper söndersprängas och söndersmulas, människor falla ned från skyarna, somliga i Tyskland, andra

i England, ännu andra i Amerika, och sätta landets invånare i icke ringa förvåning. Varifrån komma dessa okända? Det är detta Vesuvius, som röker därnere, som spytt ut dem. Man ger namn åt dessa aeroliter, dessa förjagade och förlorade individer, dessa ödets förskjutna; man kallar dem emigranter, landsflyktingar, äventyrare. Om de stanna kvar, tolererar man dem, om de gå sin väg, är man belåten därmed. Mången gång är det fullkomligt oförargliga varelser, som, åtminstone vad kvinnorna angår, äro alldeles främmande för de händelser, som förjagat dem, och varken hysa hat eller vrede, projektiler utan att vilja det och mycket förvånade. De slå rot så gott de kunna. De ha icke gjort någon något för när och kunna icke begripa vad som hänt dem. Jag har vid explosionen av en mina sett en stackars grästuva slungas i luften och försvinna. Franska revolutionen har mer än någon annan explosion företett sådana där långkast.

Kvinnan, som man på Guernesey kallade Gilliattskan, var måhända denna grästuva.

Kvinnan åldrades, gossen växte upp och blev stor. De levde ensamma, folk undvek dem. De voro sig själva nog. Varginnan och vargungen slicka varandra. Detta var ännu en av de benämningar, varmed välviljan i trakten betecknade dem. Gossen blev yngling, blev man, och då dog modern, i kraft av den lag som bjuder, att den gamla barken på livets träd skall falla av och ny komma i stället. Hon lämnade honom i arv ängsmarken vid La Sergentée, kålgården vid La Roque Crespel, huset vid Bû de la Rue och dessutom, heter det i bouppteckningshandlingen, »hundra guinéer förvarade i foten av en strumpa». Lösöreboet utgjordes av två kistor av ek, två sängar, sex stolar och ett bord samt nödiga kökssaker. På en hylla funnos några böcker, och i en vrå en alls icke mystisk koffert, som måste öppnas till bouppteckningen. Denna koffert var av gult

läder med arabesker av mässingsstift och tennstjärnor och befanns innehålla en spritt ny, fullständig fruntimmersutstyrsel, linnen och kjolar av präktig dünkirchenväv, dessutom flera sidentyger samt ett papper, på vilket lästes följande av den dödas hand skrivna ord: För din hustrus räkning, när du gifter dig.

Detta dödsfall var för den efterlevande ett hårt slag, som var nära att krossa honom. Han var en enstöring, han blev folkskygg. Det blev nu fullständig öken runtomkring honom. Det var icke endast isolering, det var fullkomlig tomhet. Så länge man är två, är livet ännu möjligt. Då man blivit ensam, förefaller det som om man icke längre skulle kunna framsläpa det; man upphör att draga lasset. Det är förtvivlans första form. Längre fram inser man, att plikten är en serie av underkastelser. Man betraktar döden, man betraktar livet, och man finner sig, men det är en underkastelse, som blöder.

Gilliatt var ung, hans sår läktes. Vid denna ålder gro hjärtats sår snart igen. Hans sorgbundenhet försvann småningom, men blandade sig i stället med naturen omkring honom och blev där ett slags trollmakt, som drog honom från människorna och till tingen och allt mer och mer införlivade denna själ med ensligheten.

4.

Impopularitet

Gilliatt var, som vi redan nämnt, icke omtyckt i socknen, och denna antipati var mycket naturlig. Orsakerna voro många. Först och främst huset, där han bodde, vidare hans härkomst. Vad var den där kvinnan för en, och i vad förhållande stod hon till barnet? Lantfolket tyckte inte om att se främlingar omge sig med gåtor. Vidare hans dräkt, som var en arbetares, ehuru han, om än icke rik, dock hade tillräckligt att leva av utan att behöva arbeta med sina händer. Därtill hans trädgård, som han lyckades odla och där han, trots dagjämningsstormarnas hårda framfart, drog upp en präktig potatis. Vidare några tjocka böcker, som han hade på en hylla och brukade läsa i.

Härtill kommo ännu några andra orsaker.

Hur kom det till, att han förde detta enstöringsliv? Le Bû de la Rue var ett slags sjukhus, där man höll Gilliatt i karantän; det var därför helt naturligt, att man förvånade sig över hans isolering, och gjorde honom ansvarig för den enslighet man själv skapade omkring honom.

Han gick aldrig i kyrkan. Han gick ofta ut om nätterna. Han talade med trollpackorna. En gång hade man sett honom sitta i gräset med förvånad min. Han sågs ofta besöka druidernas gamla stenkummel vid Ancresse och älvornas stenar, som resa sig här och där på fälten. Man trodde sig med visshet ha sett honom hälsa mycket artigt på den Galande klippan. Han köpte alla fåglar, som man bar till honom, och återgav dem friheten. Han hälsade hövligt

på de hederliga borgarne i S:t Sampson, men tog gärna en omväg för att icke behöva passera genom staden. Han fiskade ofta och kom alltid hem med en rik fångst. Han arbetade i sin trädgård om söndagarna. Han hade en säckpipa, som han köpt av några skotska soldater, som passerat Guernesey, och på vilken han vid nattens inbrott, sittande på klipporna vid havsstranden, brukade spela. Han gjorde gester som en såningsman. Vart skulle det ta vägen med ett land, om en sådan människa får hållas?

Vad slutligen böckerna beträffade, som han ärvt av den döda och vari han brukade läsa, så voro de av mycket oroande beskaffenhet. Högvördiga Jacquemin Hérode, kyrkoherde i S:t Sampson, hade, då han vid kvinnans begravning varit i huset, på ryggarna av dessa böcker läst följande titlar: Dictionnaire de Rosier; Candide, av Voltaire; Avis au peuple sur sa santé, av Tissot. En emigrerad fransk adelsman, som slagit sig ned i S:t Sampson, hade sagt: »Det är bestämt samma Tissot, som bar prinsessan Lamballes huvud på en pik.»

Den högvördige hade på en av dessa böcker upptäckt den i sanning bistra och hotande titeln: De Rhubarbaro.

Låt oss dock tillägga, att som arbetet, efter vad titeln antyder, var skrivet på latin, det var föga troligt att Gilliatt, som icke kunde latin, någonsin läst denna bok.

Men det är just de böcker en person icke läser, som mest anklaga honom. Spanska inkquisitionen har avgjort den frågan och satt den utom allt tvivel.

För övrigt var boken ingenting annat än doktor Tillingius' lärda avhandling Om Rabarbern, utgiven i Tyskland 1679.

Man var ej rätt säker på att icke Gilliatt lagade till trolldrycker och annat otyg. Han hade flaskor med misstänkt utseende.

Varför gick han på aftnarna och ibland ända till midnatt och promenerade på strandklipporna? Förmodligen för att tala med elakt folk, som om nätterna håller till på havsstranden i dimmor och töcken.

En gång hade han hjälpt trollpackan i Torteval att lyfta upp hennes kärra ur dyn. Det var en gammal gumma vid namn Moutonne Gahy.

Vid en folkräkning, som gjorts på ön, hade han på tillfrågan om sitt yrke svarat: »Fiskare, när det är någon fisk att få.» — Sätt er i vanligt förståndigt folks ställe: man tycker inte om sådana svar.

Fattigdom och rikedom äro blott relativa begrepp. Gilliatt hade litet jord och ett hus, och i jämförelse med dem, som icke ha någonting alls, var han icke fattig. För att sätta honom på prov och kanske även för att bjuda ut sig själv — ty det finns kvinnor, som skulle gifta sig med själva den rika djävulen — sade en dag en ung flicka till Gilliatt: »Nå, när tänker du då ta dig en hustru?» Han svarade: »Jag tänker ta mig en hustru, när den Galande klippan tar sig en man.»

Den Galande klippan är ett stort stenblock, som ligger i en trädgårdstäppa strax invid herr Lemézurier de Frys hus. Detta stenblock är mycket misstänkt; man kan inte förstå vad det har där att göra. Man hör där en osynlig tupp gala — en högst obehaglig omständighet. Dessutom är det bestyrkt, att blocket blivit ditfört av luftandarna.

Om man nattetid, när åskan går, ser människolika varelser flyga omkring i de röda molnen bland de fräsande blixterna, är det luftandarna. En kvinna, som bor i Grand Mielles, känner dem mycket väl. En afton, då det var fullt med sådana andar vid en korsväg, ropade denna kvinna till en körande, som icke visste, vilken väg han skulle taga: »Fråga herrskapet där; det är ett mycket beskedligt och

artigt herrskap, som gärna ger folk besked.» — Man kan våga tio mot ett att denna kvinna var en trollpacka.

Den förståndige och lärde konung Jakob I lät koka kvinnor av den sorten levande, smakade på buljongen och kunde av smaken säga, om det verkligen var en trollpacka eller ej.

Det är att beklaga, att nutidens konungar icke längre ha dessa talanger, som så tydligt framhöllo institutionens nytta.

Det var icke utan goda skäl som Gilliatt misstänktes för bedrivandet av trollkonster. Man hade en gång vid midnattstid, då han i stickande storm var ute ensam i sin båt, hört honom utanför Sommeilleuseklipporna fråga:

»Kan jag komma fram?»

Varefter en röst uppifrån klipporna svarade:

»Ja, friskt mod bara!»

Med vem talade han, om icke med någon, som svarade honom. Detta tycktes oss ett tämligen tydligt bevis.

En annan stormig afton, då det var så kolmörkt, att man icke såg handen framför sig, tyckte man sig alldeles i närheten av La Catiau-Roque, en dubbel rad av klippor, dit trollpackor och alla slags gastar om fredagsnätterna kommo för att dansa, fullkomligt säkert känna igen Gilliatts röst i följande hemska samtal:

»Hur mår grannen Brovard?» (Det var en murare, som fallit ned från ett tak).

»Jo, han ä' på bättringen.»

»Nå, det må jag säga! Så högt som han föll. Det var då riktigt roligt att en inte bröt armar och ben av sig.»

»Di hade vackert väder vid tångbärgningen i förra veckan.»

»Ja, vackrare än i dag.»

»Tror jag det! Det blir inte mycket fisk på torget i morgon.»

- »Det blåser för hårt.»
- »Di kan inte lägga ut sina garn.»
- »Hur är det med Catherine?»
- »Utmärkt.»
- »Catherine» var tydligen en häxa.

Gilliatt bedrev av allt att döma något nattarbete; åtminstone tvivlade ingen på det.

Man såg honom ibland ösa vatten ur en kruka på marken. Men nu är det fullkomligt säkert, att vatten, som man håller ut på marken, där tecknar de onda andarnas gestalt.

På vägen till S:t Sampson, mittemot tornet n:r 1, ligga tre stenhällar ordnade som trappsteg. De ha på sin numera tomma avsats burit ett kors, såvida de icke burit en galge. Dessa stenhällar äro fulla av sattyg.

Mycket kloka och fullkomligt trovärdiga personer försäkra sig i närheten av dessa stenhällar ha sett Gilliatt samtala med en padda. Men nu finns det inga paddor på Guernesey; Guernesey har alla snokarna och Jersey alla paddorna på sin lott. Denna padda måste således ha simmat över från Jersey för att få tala med Gilliatt. Deras samspråk var mycket vänligt.

Dessa fakta äro konstaterade, och beviset på deras sanning är att de tre stenhällarna ännu finnas kvar. De, som tvivla, kunna själva gå och se efter; och helt nära dem ligger ändå ett hus, i vars ena hörn hänger en skylt med följande inskrift: Här uppköpes levande och slaktade boskapskreatur, gammalt tågvirke, järnskrot, ben och lump. Kontant betalning lämnas och den redbaraste behandling utlovas.

Man skall vara bra förstockad för att kunna förneka tillvaron av dessa stenhällar och detta hus. Allt detta talade svårt mot Gilliatt.

Endast mycket fåvitskt folk kan sväva i okunnighet om att den största faran i La Manches farvatten är Havskungen. Ingen personage i havet är mera fruktansvärd. Den, som sett honom, lider ovillkorligen skeppsbrott mellan två mickelmässor. Han är liten, emedan han är dvärg, och döv, emedan han är kung. Han känner namnet på alla dem, som omkommit i havet, och platsen, där de ligga. Han känner i grund oceanens kyrkogård. Ett nedtill tjockt, upptill smalt huvud, en undersätlig kropp med en klibbig och oformlig mage, knörlartade utväxter på hjässan, korta ben, långa armar, fenor i stället för fötter, klor i stället för händer, ett stort grönt ansikte — så ser den kungen ut. Hans klor äro försedda med simhud, hans fenor med naglar. Må man tänka sig en fisk med någonting på en gång av människa och ett spöke. För att bli av med honom måste man antingen bortbesvärja honom eller fiska upp honom. Till dess bådar han olycka. Ingenting är mindre lugnande än att få se honom i en storm. På toppen av vågorna och brottsjöarna, bakom den täta dimslöjan, ser man konturerna av en levande varelse; en låg panna, en tillplattad näsa, stora öron, en ofantlig mun med flera tänder borta, sjögrönt gap, vinkelformiga ögonbryn och stora, muntert spelande ögon. Han är röd, när blixten är svartblå och askgrå, när blixten är purpurröd. Hans tvärklippta, sträva av vatten drypande skägg utbreder sig på en kragformig membran, som prydes av fjorton snäckor, sju fram och sju bak. Havskungen visar sig endast då havet är våldsamt upprört. Han är stormens hemska pajazzo. Man ser hans gestalt skymta fram i dimman, orkanen och regnbyn. Hans navel är förskräcklig. Ett skal av fjäll omsluter som en väst övre delen av hans kropp. Han reser sig upp på toppen av sjöarna, som pressade av stormbyarna springa upp och vrida sig som spånorna, när de komma ur snickarens hyvel. Han svävar helt och hållet ovanpå

skummet, och ser han då vid horisonten ett fartyg i sjönöd, far ett vilt och hemskt löje över hans ansikte, och han börjar dansa. Det är otäckt att få se honom på detta sätt. Vid den tid, då Gilliatt utgjorde ett allmänt samtalsämne i S:t Sampson, förklarade de, som sist sett Havskungen, att han numera icke hade mer än tretton snäckor på sin halskrage. Tretton — han var då endast så mycket farligare. Men vart hade då den fjortonde tagit vägen? Hade han skänkt bort den åt någon och i så fall, åt vem hade han givit den? Ingen kunde säga det, man inskränkte sig till gissningar. Säkert är emellertid, att herr Lubin-Mabier på Les Godaines, en mycket förmögen och respektabel man, var färdig att ta på sin salighetsed, att han en gång sett Gilliatt inneha en snäcka av mycket egendomligt utseende.

Det var ingenting ovanligt att få höra två bönder hålla ett samtal som följande:

»Ä' det inte en bra granner oxen jag har, granne?»

»Tjock förskräckligt.»

»Det gör en inte mindre grann.»

»Men han ä' allt bättre i talgen än i köttet?»

»Vad säger du för slag?»

»Ä' du säker på att inte Gilliatt kastat ögat på'n?»

Gilliatt brukade stanna vid åkerrenen eller trädgårdsstaketet och tala med folket, som arbetade på åkern eller i trädgården, och det hände då ibland, att han hördes yttra mystiska ord sådana som dessa:

»När djävulsbettet blommar, ska' du skära vinterrågen.»

»Asken slår ut, ingen frost mer.»

»Sommarsolståndet, tisteln i blom.»

»Om det inte regnar i juni, kan du befara brand i säden.»

»Fågelbärsträdet bildar sina klasar, misstro fullmånen.»

»Om vädret sjätte dagen i månvarvet är detsamma som den fjärde eller femte dagen, skall det nio gånger på tolv i

första fallet och elva gånger på tolv i det andra bli detsamma under hela månvarvet.»

»Hav ett vaksamt öga på grannarna, som ligga i process med dig. Akta dig för elaka människor. Ett svin, som man ger varm mjölk att dricka, spricker. En ko, vars tänder man gnider med purjolök, äter inte mera.»

»Norsen leker, akta dig för februar.»

»Grodan visar sig, sätt melonerna.»

»Blåsippan blommar, slå kornet.»

»Linden blommar, slå ängarna.»

»Silverpoppeln blommar, öppna drivbänkarna.»

»Tobaken blommar, stäng drivhusen.»

Och, vad som var rent förskräckligt, om man följde hans råd, fann man sig väl därav.

En juninatt, då han blåste säckpipa på dynerna vid La Demie de Fontenelle, slog makrillfisket fel.

En afton vid ebbtiden stjalpte en kärra, lastad med havstång, på stranden mitt för hans hus vid Bû de la Rue. Förmodligen var han rädd för att bli åtalad för saken, ty han gjorde sig mycket besvär med att hjälpa upp kärran och lastade själv på henne igen.

Då en liten flicka i trakten fick ohyra i huvudet, gick han in till S:t Pierre Port och hämtade en salva, varmed han gned in barnet. Ohyran försvann, vilket bevisar, att det var Gilliatt, som givit henne den.

Varenda människa vet, att det finns ett medel, varmed man kan trolla löss på folk.

Gilliatt hade namn om sig att bruka kasta ögat på brunnarna, vilket är farligt, när ögat är ont. Säkert är, att i Arculons, i närheten av S:t Pierre Port, vattnet i en brunn en dag blev osunt. Bondhustrun, som rådde om brunnen, sade till Gilliatt: »Se bara så vattnet ser ut!» Och hon visade honom ett fullt glas. »Ja, jag ser att vattnet är tjockt», medgav Gilliatt. Bondhustrun, som hade sina

misstankar, sade: »Bota det då åt mig.» Gilliatt gjorde henne några frågor, såsom: om hon hade någon ladugård, om ladugården hade någon avloppstrumma, om denna trumma inte gick alldeles inpå brunnen. Bondhustrun svarade ja till alla dessa frågor. Då gick Gilliatt ut i ladugården, lade om trumman och gav den en annan riktning, och vattnet i brunnen blev gott igen. Man hade i trakten sina egna tankar om den saken. En brunn är inte först bra och sedan dålig, utan orsak, man kunde omöjligt tro, att brunnens sjukdom var naturlig, och det är verkligen också svårt att tänka något annat än att Gilliatt hade förhäxat brunnen.

En gång, då han begivit sig till Jersey, kom man underfund med, att han tagit in på S:t Clemens vid Gengångaregatan — också någonting betydelsefullt.

I byarna har man för sed att samla allt, som säges om en person; man jämför och lägger ihop dessa uppgifter, och totalsumman blir ett rykte.

Det hände en dag, att någon överraskade Gilliatt, då han blödde näsblod. Saken föreföll betänkelig. En fartygsskeppare, som rest mycket och nästan seglat jorden runt, försäkrade, att hos tunguserna alla trollkarlar blöda näsblod. Då man ser en person blöda näsblod, vet man vad man har att rätta sig efter. Förståndigt folk anmärkte likväl, att vad som i Tungusien kännetecknar trollkarlar, inte behöver göra det i lika hög grad på Guernesey.

Ett år Vid Mikaelitiden såg man honom gå in på en äng, som ligger utmed stora vägen till Videclins. Han visslade, när han kom in dit, och ögonblicket därefter slog en korp och strax därpå en skata ned på ängen. Händelsen intygades av en notabel man, som sedan blev ledamot av den tolvmannakommitté, som hade i uppdrag att göra upp förslag till nytt register över de kungliga inkomsterna av fågelfångsten på ön.

Några gamla gummor i Hamel, distriktet L'Épine, påstodo sig alldeles säkert en gång i daggryningen ha hört svalorna ropa: »Gilliatt! Gilliatt!»

Tilläggas bör även, att han icke hade något gott hjärta.

En stackars karl piskade en dag en åsna. Åsnan ville inte gå. Den stackars karlen gav henne då med träskon några sparkar i buken, och åsnan föll omkull. Gilliatt sprang fram för att resa upp henne, men åsnan var död. Gilliatt örfilade upp den stackars karlen.

En annan gång, då han fick se en gosse komma ned ur ett träd med en kull nykläckta bofinksungar, nästan alldeles nakna, tog Gilliatt ungarna från gossen och var nog elak att bära upp dem i trädet igen.

Då personer, som gingo förbi, gjorde honom förebråelser därför, endast pekade han på det gamla bofinksparet, som med jämmerskrin kretsade kring trädet och icke kunde skiljas från sina ungar. Han var svag för fåglar; det är ett tecken, varpå man vanligen känner igen häxmästare och svartkonstnärer.

Barnen i trakten finna ett nöje att klättra ned på strandklipporna och plundra fiskmåsar, tärnornas och andra sjöfåglars bon. De hemföra från dessa plundringståg ett rikt byte av blå, gula och gröna ägg, varav man gör de vackraste rosetter på spisarna. Som strandklipporna stupa lodrätt ned i havet, händer det emellanåt, att foten slinter och barnen falla utför och slå ihjäl sig. Ingenting kan gärna se prydligare ut än fönsterluckor dekorerade med sjöfågelsägg. Men Gilliatt visste inte vad allt han skulle hitta på för att få ställa till förargelse. Han klättrade med fara för sitt eget liv ut på de brantaste klippväggarna och fäste där höknippor och gamla hattar och alla slags fågelskrämmor, för att hindra fåglarna att häcka där och följaktligen även barnen att gå dit.

Det var av dessa orsaker Gilliatt var så gott som hatad i trakten. Man kunde vara det för mindre än så.

5.

Andra stygga sidor hos Gilliatt

Åsikterna voro icke fullt stadgade i fråga om Gilliatt.

I allmänhet ansåg man honom för en varulv, andra gingo ända därefter, att de ansågo honom för en bortbyting, varmed man menade sonen av en gift kvinna och djävulen.

Då en gift kvinna får sju gossebarn efter varandra, är den sjunde en varulv. Men då får icke heller ett flickebarn avbryta raden av gossar, ty då är saken skämd.

Varulven har som födelsemärke en lilja avtryckt på någon del av kroppen, vilket gör att han kan bota skrofler lika bra som någonsin konungarna av Frankrike. Det förekommer varulvar i Frankrike litet varstans, i synnerhet i Orléanais.

Varenda by i Gâtinais har sin varulv. För att bota de sjuka behöver varulven bara blåsa på deras sår eller låta dem vidröra sin lilja. Allra bäst lyckas kuren natten till långfredagen. För en tio år sedan var en tunnbindare vid namn Foulon varulv i Ormes i Gâtinais. Han kallades vackra varulven, rådfrågades av hela Beauce och kunde hålla sig med häst och vagn. Man måste för att hindra hans underverk sätta gendarmeriet i rörelse. Han hade liljan på vänstra sidan av bröstet. Andra varulvar ha den på andra ställen.

Det finns varulvar på Jersey, Aurigny och Guernesey. Detta kommer utan tvivel av de rättigheter Frankrike har till hertigdömet Normandie. Vartill skulle väl eljest liljan tjäna?